

Ptica-rugalica je imala puno posia. Kako su ljudi izlazili u grupama, govorila im je gde da stanu oko sipapunija i rekla im je kojim će jezikom govoriti. Rekla je ljudima da sednu u velikom krugu, i u sredini je stavila mnogo različitih vrsta kukuruza. Beli kukuruz, žuti kukuruz, šareni kukuruz, kukuruz sa crvenim mrljama, sa plavim mrljama, sa sivim, sve vrste kukuruza. A među svim kukuruzom bilo je malo krnje plavo zrno. Ptica-rugalica reče: »Svaka od ovih vrsta kukuruza nešto znači. Ovaj žuti znači uživanje svega u životu. Ako imate taj kukuruz imaćete mnogo svega. Ali živećete kratko. Ovo malo plavo-zrno znači život koji traje, dug život. Ljudi neće umirati mladi, ostareće. Ali moraće mnogo da rade. Biće to težak život.« Ptica-rugalica je objasnila šta znači svaka vrsta kukuruza, i reče plemenima da izaberu onaj koji žele. Ljudi u savetu su razmišljali o tome koji da izaberu. Tamo je sedeo i jedan visok, mršav muškarac, i on nije dugo razmišljao. Bio je Navaho. Uzeo je žuto zrno, ono koje je značilo kratak život, ali pun zadovoljstva. Reкао je: »Ne znam zašto ljudima treba tako dugo da odluče. Uzeću ovaj žuti. Čak iako moj život neće biti dug, biće ispunjen zadovoljstvima. Uživaću u ženama, uživaću u bogatstvu, uživaću u svemu.« (Izgleda da je tačno da Navahoi ne dožive duboku starost. Umiru mladi nego Hopi.)

Dobro, onda svi drugi narodi oko kruga počeo da grabe zrna kukuruza. Komanči izabraše crveni kukuruz. Sijuksi beli. Jute izabraše kremenov kukuruz sa čvrstom srži. (Ova različita plemena i danas koriste isti kukuruz.) Svako pleme uze određenu vrstu kukuruza. Ali voda družine od koje će postati Hopi bio je spor. Samo je sedeo, razmišljajući koji bi kukuruz za njega bio najbolji. Kukuruz je nestao prilično brzo, dok nije preostalo samo malo krnje plavo zrno. Tako je na kraju uzeo njega. Reкао je: »Tako će biti. Mnogo ću raditi, ali ću dugo živeti.« Ljudi su se spremali da se raštrkaju, da pođu na svoja putovanja, ali otkrili su da je jedno dete umrlo, sin jednog od poglavica. Svi ljudi su jadikovali, čudeći se zašto je dete umrlo. Zli reče:

»Hajde, ne plaćite zbog toga. Dodite ovamo i pogledajte dole (kroz sipapuni).« Tako su i učinili, pogledali su u Treći Svet i videli dečaka kako dole hoda i trči. Zli reče: »Vidite, živ je.« Ljudi rekoše: »Ako je živ, zašto smo morali da ga pošaljemo tamo nazad?« »Ne bi bilo dobro da (duhovi) mrtvih borave među vama živima. Kada su vaši koveči (tj. tela) stari i beskorisni, nastavljate da živite tamo dole. Vaš kolac će ostati ovde, ali vaš iksi (dah) će otići dole i nastaviti da živi.«

Posle toga, ljudi počeo svoja raseljavanja, rekavši da će se jednog dana ponovo sakupiti.

* Motiv izlaska iz prethodnih (podzemnih) svetova i dolaska u sadašnji (četvrti) svet je zajednički svim plemenima Jugozapada SAD, ali je ovaj Hopi mit posebno zanimljiv i lep, jer uključuje i epizodu nazvanu »Biranje kukuruza«. Mit je preveden prema verziji objavljenoj u: Harold Courlander, HOPI VOICES, Recollections, Traditions, and Narratives of the Hopi Indians, University of New Mexico Press, Albuquerque, 1982, str. 3-10. U prevodu sam Courlanderove napomene (ostavio sam samo dve, neophodne za potpunije razumevanje priče) obeležio sa H. C., a svoju sa A. B.

- 1) Narator ovde misli na predanje Klana Medveda prema kome je Klan Vatre odbio da vodi Hopije u njihovoj seobi u Četvrti Svet. Klan Medveda je prihvatio odgovornost i prvi je došao u zemlju Hopija u kojoj je živeo Masauwu, zbog čega im je dodeljena zemlja oko Shongopovija. (H. C.)
- 2) Ovde sam, kao i kad se govorilo o lastavici, izmenio »pol- ptice. Naime, u svim indijanskim predanjima, sve životinje koje se pominju su mužgok roda — ukoliko se drukčije ne naglasi. Promene koje sam u tekstu izvršio su motivisane isključivo stilskim razlozima. (A. B.)
- 3) Ovde se implicira da je identite »zla«, »magije«, »znanja« i »medicine« zajednički. Na način razmišljanja belog čoveka zli sugeriše Satanu, a termin može biti kasniji dodatak, kao što je i reč »veštica. Kao što se vidi iz postupaka »zlog«, oni su izuzetno korisni za ljude. Druge verzije mita o izlasku pripisuju ih Starici Pauk ili ljudskom medicine man-u. Za poredjenja, vidi H. R. Voth, *The Traditions of the Hopi*, Field Columbian Museum, Chicago, 1905, str. 13-15, 20. (H. C.)

Sa engleskog: Aleksandar Bošković

... a na kraju dođe on

miodrag kajtez

Odmah kažu (nema potrebe da razmišljaju): Umemo!
Osećaju: zapekle im se oči. To je dokaz!
Ne čuju (zaglušeni poznatim glasom): vatrogasna zvona. To je dokaz!

1.

Nisu videli, ne znaju ko je jedan kraj rolne mrko-sivo kariranog platna privezao za odžak (sa ulice: levi) njihove kuće (i sa ulice: trosprtane), a ostatak pustio da se razlije skoro do zemlje. Nisu videli, ne znaju ko je naružio prekrasnu kućnu fasadu.

Svi su se dosetili da bi valjalo poslati kućnog potrkca na krov. Da odveže gadno tkanje. A da li se potrkco pojavio na krovu pre nego što su se dosetili i na taj način potaknuo nečujnu dosetljivost, ili posle, manje je važno. Samo, toliko je nekih njasto — sugestivno izveo brižno — neplaniranu — neuspješnu akciju da su svi, vrlo zadovoljni, pozeleli i nastavak.

Kućni potrkco je ozarena lica posmatrao svoje polomljene noge. Konačno mu se ostvario san: ON SA CISTIM I BELIM GIP-SOM NA CISTOJ I ZATEGNUTOJ BOLNIČKOJ POSTELJI, NEPOKRETAN.

Sestra mu donosi toplu, zdravu čorbicu; srce (u prazno), ali sestra mu preti blago: No, no... Ruke su ostale čitave pa može i sam da se hrani.

2.

Balkonska vrata.
Htela je da balkonska vrata budu širom otvorena, a da krevet u kom će na svet doneti (možda baš ona) bude postavljen tako da može bez naprezanja, preko privremenog brdašceta a budućeg planirana, uvek gledati bez posrednika u nebo kao u vodu kao vodu nebo nebo u vodu u kao vodu, kako joj se prohte.

Balkonska vrata.
Brižni muž je zapet i sapet.
Strujanje vazduha hladi njegov vreli dah. Srećan je zato što je podnošljiv i što i on može preko neosvojivih federastih vrhova glave svoje žene, a takode i preko privreme-

nog brdašceta a budućeg planirana, gledati kuda i ona, u nebo kao u vodu ljuti limun bez neba i to pošećerenog neba.

3.

Osim šetalice metronoma i klatna sata njihalo se i platno s onu stranu plišanih zavesa.

Tenor je prekinuo svoju deonicu i naklonivši se sopranu provirio je da se obavesti o visećim nemuzikalnim izukrštanim linijskim sistemima.

Čim su ga zapazili oni dole na ulici pozachepljivali su uši i mahanjem laktova ga saterali natrag u ljubavno gnezdašće.

Zašto se umesto njega nije pojavila beloputa ku-ku ptica da otpeva tačno vreme? Pa da polude podbesični precizni mehaničari.

Tenor je uspokojavajućim tapšanjem bele ruke soprana na sebe preuzeo sva moguća strahovanja. Bolje je ne slutiti šta se sve može kriti iza paničnog mahanja uličnih pevača pozachepljivanih ušiju.

Pustio je njenu omiljenu ploču.
Omiljena ploča je ploča koja se sluša u takvim prilikama.

4.

Balkonska vrata.
Uzimajući u obzir ključni odnos nebo — voda (sve što uz njega ide) za očekivati je da:

proleteti zvezda padalica ili morska zvezda nešto drugo što se proteže u pet pravaca ili nešto čije je ime petopravačno a samo se ne proteže u pet pravaca (pa čak nema ni takvu tendenciju).

Ali kućni potrkco im je svakoga dana donosio svež limun.

Po tom osnovu bi se mogao uporediti i sa sunceim (bilo bi mnogo zabune da se kojim slučajem sunce proteže samo u pet pravaca a da se kućni potrkco ne proteže, ovako, to je on).

Balkonska vrata.
Stegla je šaku brižnog muža.
Kroz prste mu se rascurio lepljivi limunov sok koji se iz njegove žene cedio kao iz

proza polja

tube. Otvor tube se nalazio na pogrešnom mestu, a ne tamo gde je trebao biti — na bilo kojem od sedam mogućih mesta, počev od otvora u podnožju privremenog brdašceta a budućeg planirana do otvora koji se istegao ne gubeći ništa od otvorenosti ali izgubivši otvornost: nisu pomogli ni liden poljupci.

5.

Okrugili su kućnog potrkca zapitkujući ga o njegovom pozivu prepunom opasnosti, sporeći se oko pitanja: Da li je u tom pozivu bolje nositi uniformu ili civilno odelo? Na kraju su se dogovorili da mu od komada lepog tkanja koje je svemu uzrok naručje jedno odelo pa kako ispadne.

(I još su mu obećali da će ga posetiti u bolnici i pokloniti mu gotovo odelo, neka ga čeka kada predzdravi.)

Uzeće mu odmah meru, neočekivano je predložio brižni muž ni malo zapet i ni malo sapet, samo ako njegovo detence ne ispadne dobar planiran. Izgledao je smešno: ljutit govor i plaćno lice, sve propraćeno davanjem nemih znakova glavom prema balkonu iza kojeg je njegova žena bez svesti. Hvatao se za srce, puštio glavu da mu klone, pa je ponovo dizao oči prema balkonu.

On nije bio tužan.
On nije bio ljut.
On nije bio zabrinut.
On nije bio potresen.
On nije bio uplašen.
On nije bio osvetnički raspoložen.
On je glumio. On nije bio glumac. On je glumio.

On je izgledao smešno.
Njegov mizanscen je izgledao smešno.
Zaglušena muzika sa omiljene ploče soprana je zvučala smešno, zato što je on smešan.

6.

Toplo je. Nezamenljivo iskustvo: biti unutrašnjost (brdašceta, bilo čega). Ono nas kasnije koliko-toliko opravdava. Samo ponekad proputujemo kroz tunel, ali tunel je probušena unutrašnjost. Privremeno brdašće a budući planinar ne može biti postiden nastupom svoga oca: oni su razdvojeni, ne postoji nikakva međusobna zavisnost.

7.

Beloputi sopran se nije morao odreći bele puti da bi stekao pravo da pogleda kroz prozor. Ne, to ne bez obzira na sva odgovaranja tenora.

polja 317

Ona je mogla vrlo lako otpuhnuti nametljivo platno, ali ga je nadlaničicom samo diskretno smakla i žmirnula. Ni to joj nije pomoglo da ostane u anonimnosti. Ponekad blesne svetlost i lupi u glavu. Svi su odmah šćepali kraj platna nad lupnutim glavama i zategli ga tako da su se istoga časa našli u kaleidoskopu, zajedno sa njom:

Lak, providan kućni ogrtač nije uspevaio sakriti vrhove mehova koji su se neobično poslušno zašiljili, tako da su postali i opasni po rovitae oči na nižem kraju kaleidoskopa. Ali nije važno: Barem jednom su joj bliži od grozničavog tenora.

Videli su, ne znaju.

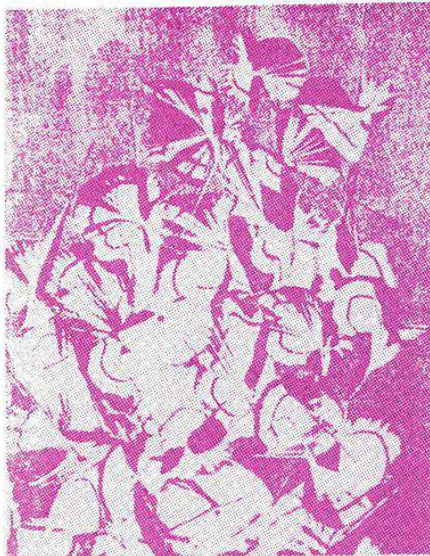
Grozničavi tenor se zanosi svetlim dlačicama koje štrče između slatkih i razmaknutih guzova soprana, uveren da joj niko nikada neće biti tako blizu kao on.

Kućni potrčko je zapostavljen, ali mu nije žao. Cveće i bonbonjere je uvek preuzimao tenor.

Mizanscen je još smešniji kada ploča dođe do kraja a on se nastavlja.

8.

Obe su skrenule pogled sa ulice. Licem u lice. Poštedene visinske razlike. Porodilja i sopran. Obe su ugrejana tela, delovi tela. (Zašto se stidite? Različiti su uzroci, ispostavilo bi se. U jednoj propagandnoj knjižici bog se upoređuje sa električnom energijom: frižider ukopčaš u struju — hladi, šporet ukopčaš u struju — greje. Uzrok je isti, posledice su različite. A šta kada je obrnuto? Ništa! To onda nema veze ni sa bogom ni sa električnom energijom. Znači: bezvezno je!) Tela uz tela. Na ulici. Poštedeni visinske razlike. Iste su im telesne

petar hadži-boškovi: bez naslova

temperature. Još svi stoje i ne miču.

Još je stajao, još je izgledao smešan pred svojom ženom, u njenim bunovnim očima, a već je trčao uz stepenice, smešnim trkom, trk-ha-kom trk-ha-kom trk-ha-kom...

Zadighani muž. Zadighana žena. Različiti su uzroci. Znači: bezvezno je! Nema mesta ničemu!

Pridržavala je stomak poplavelim prstima. Svud okolo su jastučici na kojima niko ne sedi.

9.

Brrr! Cediljka za limun. Brrrr!

10.

TENOR: O, ljubljena! Čuješ li moj glas? (malo treperav posle svih uzbudenja.)
P.B.-B.P.: Čuješ li moj glas majčice, ice, ice, ice...

(privremeno brdašce — budući planinar)

SOPRAN: Oh, čujem ga voljni, ali bolje da sam kao kučka gluva ja! (ni gluva kučka ne bi smela ovako falširati)... kao kučka gluva ja!

MAJČICA: Čujem ga sine, čujem, em, em, em...

TENOR: Zašto, ako boga znaš, ljubljena?

P.B.-B.P.: Zašto drhtiš majčice, pa drhtim i ja (koji jesam u stomaku)?

SOPRAN: Zato što sam te čekala i slušam te, a ne bih smela! (i probam, a ne bi trebalo, ali kada je već tebi za ljubav...)

MAJČICA: MMMMMMMMMMMMMMMM

11.

Nepotrčko čeka kola hitne pomoći. Niko ih ne čeka tako savesno kao on. Ostali su već preboleli pogubne šiljkove mehova pa su složno potegli za platno pokušavajući da ga otrgnu od odžaka. Lepa će to uniforma biti. Tri-četiri: Odžak se pretvorio u hiljadu odžaća. Svako će dobiti po jedan — neka na njega jauče.

Mrko-sivo platno im se omotalo oko glava pa su izgledali kao model atoma u kabinetu za hemiju.

Nepotrčko se pitao kako će oni sada ispuniti obećanje i doneti mu gotovo odelo u bolnicu.

Zauzeti su jaukanjem.

12.

Polomio je obe noge, kaže još uvek zadighani brižni otac. Preplašio sam ga. Pretvorio se u žutu mrlju. Nije ni znao da je proleto ispred našeg balkona.

TENOR: Reci mi, o, ljubljena, šta se isprečilo pred našu ljubav? Ima li leka?

P.B.-B.P.: Hoće li, majčice, to tvoje drhtanje još dugo potrajati?

SOPRAN: Nem leka! Drugom sam obećana ja!

MAJČICA: Neće. M. (ne drhti više)

Brižni otac misli da je opet sve u redu.

TENOR: Oh, tome samo jedan izlaz ima!

P.B.-B.P.: Je li spreman onaj izlaz (na koji ću da izadem)?

Moja prva šansa.

SOPRAN: Zar izlaz postoji?

MAJČICA: Nadam se...

TENOR: Ima! (Podiže ruku na sebe) POSL

P.B.-B.P.: (Podiže sidro) O E

SOPRAN: Ah! (Pada u nesvest.) S D

MAJČICA: Ah! (Pada u nesvest.) L I

Ovde bi trebalo da padne i zavesa. E C

Brižni muž pada na kolena. D I C E

Aplauzi još nikada (ni na javnim nastupima) nisu otkrili svoje prave moći. Sopran i tenor suvih grla. U rukama im se talasaju napunjene čaše. Kao da se ruši kuća. Aplauzi nikada ne padaju s neba (što ne znači da neko ne aplaudira s neba). Možda bi ipak trebalo otpevati još nešto, dok se piće talasa.

Kao da se ruši kuća? Kao da iz privremenog brdašceta neće izaći budući planinar već buduća planina. Da li babice znaju na svet da donose planine?

13.

Dolaze kola hitne pomoći. U njima su najleptirastiji tvorovi na svetu. Oni se pitaju: Zašto smo mi najleptirastiji tvorovi na svetu (leptiri-zakrpari)? Od njih su leptirastiji samo vozači kola hitne pomoći, obični saučesnici. Najleptirastiji tvorovi na svetu kažu: Iza nas ne ostaju samo zakrpljene vreće! Mi i na svet donosimo! (Da li je iza sebe bolje ostavljati zakrpljene ili otparane vreće?)

Iz kola hitne pomoći istrčava ekipa. Doktor i sestra trče. Trče prema nepotrčku koji je dotučen njihovom potrčavošću. Protrčavaju pored nepotrčka, a on onako dotučen da se podigne i potrči ne bi li ih dotrčao, ali ne može. Otrčali su da otparaju. Tek sada jaukaje!

14.

SOPRAN: Ima li živog junaka na krvavom polju ovome ili su svud samo polegli makovi?

TENOR: Evo me, sejo! Grdne me rane spadoše pa sam na mak nalik ja.

SVI: Doktore! Sestro! Doktore! Sestro! Doktore! Sestro! Vidite koliko nas je.

NEPOTRČKO: ...

SOPRAN: Jadna ja! Umalo kraj ranjenog junaka kao kraj poleglog maka ne prodoh.
SVI: Doktore! Sestro! Doktore! Sestro! Evo i jednog sa polomljenim nogama! (Koriste sve moguće trikove.)

NEPOTRČKO: Mene...

Svako jauče na svoj odžaćić.

Ko bi rekao da je dimljenje sposobno za

takav stepen transformacije.

TENOR: Napoji me vodom hladnom na izvoru zahvaćenom (razbija talase).

SOPRAN: Mlekom ću te belim napojiti kojim pojim sina jedinoga. (Skida kućni ogrtač.)

SVI: ... nema više trikova...

NEPOTRČKO: Mene... (dudla na prazno)

15.

Žarkocrvena masa lave sliva se niz planinu u tankim krivuljama. Sestra koja je šuma pred čijim obroncima on i dalje kleči očekujući šumskog duha kaže da nije ona šuma već je kosa na glavi bivšeg brdašceta a budući planinar šuma, i to ušiljena šuma: zbog oblika glave koji je kao stvoren za kalup limunovih cediljki.

To je on! Na vrhu snežne planine! Sestra ne komentariše unaprednje svoga mantila, samo spusti budućeg planinara do sapetog i zapetog muža koji ne diše jer nikako ne uspeva da udahne šumske odjeke nepravilnog ritma, pa zato mora koristi bubrege da bi dovukao sve krampove, užad i klinove. To je on! Na vrhu snežne planine! Majčica ga je dobro videla. Zašto više nije? Zašto pada?

Doktor i sestra ne kažu: Rodio se leptir za samo jedan dan; kažu: Sleteo je leptir sa planine.

16.

Devojka podatnog glasa nije uzalud tražila ranjenika. Bariton kaziprstom kruži oko bleog pupka.

Sklopljene oči su buket ruža posle spuštanja zavesa, kada primeti da joj je visoko podignuta haljina makov cvet

! da. ne. može. zaustaviti sve te ruke.

koje je dodiruju, podvlače se.

A! noge. joj. se. razilaze oznojene.

izgrizene, otežale.

sa ranicom iz koje. curi.

maj glasa.

A! on je skroz tamo negde odakle je pala zavesa. ili.

gore ili. dole. U! talasima.

sa urlikom punim slatke pene

!

glasnih. pljuckavih mušica. što. iskaču iz buketa. ruža.

!

buše. joj. rilicama. jezik. gore nego rečima.

nestrljive. zagušujuće.

klize. joj. niz leda. U! potocima. U! ladama.

U! debelim konopima koji struju.

O! jarbole.

trče. iz. lestvice. sa. kojih. skaču.

!!!

RASPADAJU SE KAO sunce.

17.

Jedan par leptirova zakrpljenih krila, na privesku, visi o ogledalcetu u vozačevoj kabini kola hitne pomoći. Metalni lančić koji im izlaze iz glava uvijaju se jedan oko drugog, a kada se učini da će se sasvim umiriti, vozač ih kvrcne i oni opet počinju da se uvijaju. Vozač je fenomenalan. On još i zeva i time pokazuje da je možda još fenomenalniji nego što izgleda. On to i jeste. Sve će ih smestiti u zadnji deo kola i dok se leptirovi tri puta uviju i odvijaju, eto doktora i sestre, napojenih, ni vodom sa izvora ni belim mlekom, već nektarom sa nekog cvečića, pa će svi u bolnicu.

NEPOTRČKO: Ja...

On to i jeste, odobravaju svi, a iz tame zadnjeg dela kola svetluca kutija u koju poslušni pacijenti sami odbacuju polomljene kosti i košćice.

18.

Na drugoj strani ulice stoji neko ko gleda za rotirajućim svetlom sve dok ne izmakne. Posle vrlo pažljivo proučava svoje prste i ruke. Pipne stomak pa se nasmeši njegovoj mekoći. Pipne usta i trudi se da vidi šta se to zateže. Kada mu ne uspe gleda dalje. U noge. Pipa se po kosi i očima pred kojima onda sve zaigra. Zabavi se malo. Okreće se za svojim ledima pa odustane.

Počne da razgleda oko sebe. Ugleda mrko-sivo karižano platno među ciglicama. Zastane kao da je to jedino što ima nekog smisla. Pride mu i opipa ga. Klimne glavom.

19.

Da li bi sve bilo tako i sa jednojnim platnom?